

Sebastian Bobowski

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

ROLA ASEAN W PROCESACH INTEGRACYJNYCH REGIONU AZJI I PACYFIKU

1. Wstęp

Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (Association of South-East Asian Nations – ASEAN) powstało w 1967 r. z inicjatywy pięciu państw tzw. młodej demokracji w regionie o orientacji prorynkowej – Filipin, Indonezji, Malezji, Singapuru i Tajlandii. W roku 1984 do powyższego grona dołączył sultanat Brunei, w 1995 r. – Wietnam (państwa głęboko zakorzenione w komunizmie), dwa lata później przyjęto Laos, Kambodżę oraz Birmę (późniejszy Myanmar, rządzony przez reżim wojskowy). Ostatecznie, w 1999 r., po ustabilizowaniu wewnętrznej sytuacji politycznej przyjęto do ugrupowania Kambodżę. Fakt przyjmowania w poczet członków krajów nieprzywiązanych do wartości demokratycznych zostało uznane przez obserwatorów za strategię równoważenia hegemonii Chin, a po części także Indii w regionie [*Procesy integracyjne...* 2001, s. 206-207].

W drugim punkcie traktatu założycielskiego ASEAN z 1967 r. napisano, iż „Stowarzyszenie jest wyrazicielem zbiorowej woli narodów, aby połączyć się więzami przyjaźni i współpracy i dzięki wspólnym wysiłkom i poświęceniu zapewnić ich ludności i następnym pokoleniom życie w pokoju, wolności i dobrobycie” [Severino 1999]. Pragnienie stabilizacji i pokoju w regionie stawiane było zatem już wówczas niemal na równi z potrzebą współpracy gospodarczej, co zaakcentowano już podczas konferencji w Kuala Lumpur 27 listopada 1971 r., tworząc w ramach ASEAN strefę pokoju, wolności i neutralności (*zone of peace, freedom and neutrality* – ZOPFAN). Sygnatariusze umowy podkreślili konieczność „podjęcia wspólnych wysiłków na rzecz poszerzenia obszarów współpracy, co przyczyni się do wzmocnienia, solidarności i bliższych stosunków wzajemnych” [<http://www.aseansec.org/92.htm>]. Pięć lat później, podczas pierwszego szczytu państw ASEAN, 24 lutego 1976 r., uroczyście podpisano Traktat o przyjaźni i współpracy [*Azja Wschodnia...* 2004, s. 390].

Kolejne dekady funkcjonowania organizacji uczyniły z niej powszechnie uznawaną i skuteczną platformę współpracy gospodarczej i politycznej krajów rozwijających się. Intensywna kooperacja partnerów w warunkach pokojowej koegzystencji realizowała się zarówno na szczeblu narodowym, bilateralnym, jak i międzynarodowym. Wyznacznikiem efektywności organizacji jest bez wątpienia ogromny postęp cywilizacyjny krajów członkowskich, czyniący z nich w krótkim okresie państwa nowo uprzemysłowione. Jednakże warto podkreślić, iż w początkowej fazie istnienia ASEAN było przede wszystkim forum dialogu politycznego, skoncentrowanego na inicjacji wzajemnego dialogu oraz poszerzaniu strefy bezpieczeństwa i zaufania, zarówno w regionie, jak i w jego otoczeniu. W tak ukształtowanych ramach regionalnego ładu i stabilizacji geopolitycznej gospodarki poszczególnych krajów członkowskich napędzane były egzogenicznymi zasobami i reformami strukturalnymi. Było to tym istotniejsze, że strukturom przemysłowym w tamtym okresie daleko było do komplementarności.

Podczas pierwszego szczytu państw członkowskich ASEAN w lutym 1976 r. na wyspie Bali, w tzw. deklaracji układu ASEAN, sformułowano kluczowe zasady współpracy, a były to:

- wzajemne uznanie niepodległości, suwerenności, równości, integralności terytorialnej, tożsamości narodowej wszystkich narodów;
- uznanie prawa poszczególnych państw do wyboru własnej drogi istnienia bez ulegania wpływom zewnętrznym, naciskom czy przymusowi;
- nieingerowanie w sprawy wewnętrzne partnerów;
- rozwiązywanie sporów i problemów metodami pokojowymi;
- zrzeczenie się jakichkolwiek środków użycia siły;
- efektywna kooperacja pomiędzy partnerami [<http://www.aseansec.org/92.htm>].

Wspomniana już sfera współpracy politycznej rozgrywa się w toku regularnych spotkań przedstawicieli rządów państw członkowskich, oscylujących wokół bieżącej problematyki międzynarodowej, dyplomacji, polityki obronnej, zagadnień międzynarodowej przestępczości czy ważnego, zwłaszcza w ostatnim okresie, problemu terroryzmu. W zakresie współpracy ekonomicznej szczególną rolę odgrywają spotkania w ramach forum ministrów gospodarczych krajów ASEAN (ASEAN Economic Ministers – AEM) oraz utworzona w 1992 r. strefa wolnego handlu ASEAN (ASEAN Free Trade Area – AFTA). Podstawowe obszary kooperacji obejmują m.in. politykę celną, finanse, inwestycje, przemysł, usługi, telekomunikację, *information technology* (IT), surowce, żywność, rolnictwo, leśnictwo oraz własność intelektualną. Przedmiotem zainteresowania i działalności ASEAN są liczne dziedziny, tj. edukacja, kultura, zdrowie, przeciwdziałanie kataklizmom, walka z uzależnieniami, epidemią HIV, AIDS czy SARS, rynek pracy, walka z biedą, równouprawnienie kobiet, nauka, technologia i szereg innych, w ramach których realizowane są rozmaite projekty i przedsięwzięcia [<http://www.aseansec.org/8558.htm>]. Istotnym wyrazem instytucjonalizacji sto-

sunków politycznych w regionie było powołanie w 1994 r. Regionalnego Forum ASEAN (ASEAN Regional Forum – ARF), w ramach którego miały się odbywać stałe konsultacje w kwestiach wagi strategicznej, oscylujących wokół bieżących zagrożeń dla bezpieczeństwa regionu. W obradach uczestniczyły państwa członkowskie ASEAN, kraje stowarzyszone bądź posiadające status obserwatorów oraz partnerzy z Unii Europejskiej. ARF stało się w następnych latach płaszczyzną wielu sporów, dyskusji, ale i konstruktywnego dialogu, co spotkało się z powszechnym uznaniem ze strony krajów zachodnich oraz Federacji Rosyjskiej [Haliżak 1999, s. 424]. Racjonalna i skuteczna polityka ASEAN sprawiła, iż w 1997 r. podpisano deklarację o współpracy ugrupowania z Chinami, Japonią i Koreą Południową.

2. ASEAN a nowe formy współpracy w regionie

O ile podejmowane na przestrzeni dekad działania zdecydowanie sprzyjały optymalizacji i doskonaleniu modelu współpracy, o tyle propozycja premiera Malezji Mohammada Mahathira, złożona w grudniu 1990 r. krajom Azji Wschodniej (w grupie tej znalazły się wówczas kraje członkowskie ASEAN oraz Japonia, Chiny, Hongkong, Korea Południowa, Tajwan, Wietnam, Laos i Kambodża), a dotycząca utworzenia ugrupowania ekonomicznego Azji Wschodniej (East Asian Economic Group – EAEG), wprowadziła pewien zamęt [Oorjitham 2000]. Warto w tym miejscu odnotować fakt, iż żadna dotychczas utworzona struktura nie przyczyniła się w znaczący sposób do integracji gospodarczej i ściślejszej współpracy krajów wschodnioazjatyckich¹. EAEG, przemianowane następnie na EAEC (East Asian Economic Caucus), mogło wówczas stać się pierwszym tego typu organizmem, jednakże trudno nie dostrzec głębokiego podtekstu politycznego – wyraźne wykluczenie z nowego projektu krajów Zachodu wskazuje na chęć podkreślenia własnej tożsamości i niejako odwrótu od przekazu takich państw, jak USA, Australia, Kanada czy Nowa Zelandia. Otwarte pozostaje pytanie, czy tego typu zabiegi były i są zasadne i pożądane, zwłaszcza ze strony krajów rozwijających się, dla których kraje zachodnie pozostają bezcennym rynkiem zbytu dla eksportu i źródłem kapitału. Zupełnie odmienną kwestią pozostaje waga strategicznego sojuszu gospodarczo-politycznego na linii Tokio – Waszyngton. Trudno uznać, iż rodząca się wówczas potęga gospodarcza – Chiny, mogłaby stanowić alternatywę dla strategicznego przywództwa Japonii w ugrupowaniu. Los malezyjskiego projektu pozostaje zatem nierozstrzygnięty – toczą się wokół niego żywe dyskusje, zwłaszcza w kręgu państw ASEAN, zmierzające przede wszystkim do uniknięcia wzajemnej rywalizacji EAEC i APEC.

¹ Z wyjątkiem ASEAN, które wówczas, w toku blisko 25-letniej działalności, w niewielkim stopniu, ale jednak, tego typu kooperację wypromowało.

Zgodnie z deklaracją ze stycznia 1992 r., opracowaną w Singapurze podczas 4. szczytu krajów członkowskich ASEAN: „ASEAN dostrzega potrzebę wzmocnienia współpracy z innymi krajami, w ramach regionalnych i wielostronnych organizacji, tj. APEC oraz EAEC. Odnośnie do APEC, ASEAN podziela znaczenie nadane przez APEC trwałemu wzrostowi gospodarczemu i dynamice w regionie Azji i Pacyfiku. Z całym szacunkiem do EAEC, ASEAN stwierdza, iż konsultacje dotyczące wspólnych dla gospodarek wschodnioazjatyckich kwestii, gdy tylko zaistnieje tego typu potrzeba, może przyczynić się do postępu wzajemnej współpracy pomiędzy gospodarkami regionu, oraz promocji otwartego systemu wolnego handlu” [*The Singapore...* 1992].

Jak podkreślali inicjatorzy utworzenia EAEC, jest to forum wzajemnych konsultacji aktywujące się w razie konkretnej potrzeby wszystkich bądź kilku partnerów ugrupowania – konsultacje mogą mieć wymiar zarówno czysto regionalny, jak i globalny. Ideą przyświecającą owym spotkaniom jest pogłębianie wzajemnych więzi współpracy gospodarczej. Oczywista dla krajów członkowskich jest konieczność utrzymania i doskonalenia otwartego systemu gospodarczego w regionie jako determinanty wzrostu zarówno obecnie, jak i w przyszłości. Zarzuty tworzenia zamkniętego bloku gospodarczego, zarysowującego linię podziału na Pacyfiku, usiłującego pogrzebać APEC, spotykają się od lat z protestami krajów rozwijających się. Zdaniem tych ostatnich, trudno bowiem uznać za rację stanu poszczególnych krajów członkowskich torpedowanie stosunków z krajami NAFTA, Australią czy Nową Zelandią – lub wręcz ich dyskryminację. Uznano, iż EAEC może funkcjonować w symbiozie z krajami członkowskimi APEC czy NAFTA, podobnie jak np. członkowie EFTA i UE. Region, który od kilku już lat rozwijał się w niezwykłym tempie bez instytucji integracyjnych, jakie tworzone w Europie czy w Ameryce Północnej, tak naprawdę ma tworzyć, poprzez struktury typu EAEC, możliwość sprawnego dialogu z grupą krajów w miejsce bilateralnych negocjacji. Wydaje się, iż podobnie jak region potrzebuje partnerstwa z Zachodem, tak Zachód potrzebuje współpracy z prężnie rozwijającymi się rynkami młodych demokracji azjatyckich.

W styczniu 1992 r., podczas 4. szczytu krajów członkowskich ASEAN w Singapurze, utworzono strefę wolnego handlu ASEAN, czyli wspomnianą już AFTA.

Jak stwierdził ówczesny prezydent Filipin – Corazon Aquino, „AFTA jest prawidłową odpowiedzią światu, który przyjmuje gospodarcze wykluczenia i ścieranie się jako nową strategię obrony narodowej” (cyt. za [*Procesy integracyjne...* 2001, s. 219]). Kluczowym założeniem umowy była stopniowa redukcja cel i taryf we wzajemnym handlu, co uczyniono, przyjmując wspólny system preferencyjnych taryf celnych – tzw. CEPT (Common Effective Preferential Tariff) na okres kolejnego piętnastolecia [Kulig 1997, s. 84]. Inicjatorzy uznali tego typu rozwiązania za skuteczne i efektywne w stopniu znacząco większym niż regulacje APEC czy EAEC, choć dalekim od doskonałości GATT [Alhabshi 1992].

Warto podkreślić, iż ideę przyświecającą politykom malezyjskim zrodzoną w 1990 r. wsparły wszystkie kraje ASEAN dopiero pięć lat później – w grudniu 1997 r. odbyło się pierwsze oficjalne spotkanie krajów członkowskich EAEC nazywanym „ASEAN+3” ze względu na obecność wysoko rozwiniętych państw regionu: Japonii, Chin i Korei Południowej. Począwszy od konferencji w grudniu 1998 r., uznano konieczność regularnych spotkań – już w listopadzie kolejnego roku podpisano wspólną deklarację dotyczącą współpracy w regionie Azji Wschodniej – dokument pod nazwą Joint Statement on East Asia Cooperation jako otwarte poparcie dla EAEC, i to zarówno ze strony państw ASEAN², jak i partnerów, w tym zwłaszcza Chin w osobie ówczesnego premiera Zhu Rongji. Jednakże postawienie znaku równości pomiędzy „ASEAN+3” a EAEC pozostaje wciąż wizją i założeniem, a nie faktem. Malezyjski politolog P. Ramasamy³ zwraca uwagę na stanowisko USA: wypchnięte na margines EAEC skłaniają strategicznych azjatyckich partnerów – Japonię i Koreę Południową do odmowy wstąpienia w strukturę tego ugrupowania; trudno uznać, by państwa te uczyniły coś przeciw strategicznemu sojuszowi ze Stanami Zjednoczonymi [Oorjitham 2000].

V. Lim, analityk Instytutu Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (Institute of Strategic and International Studies – ISIS), określa ASEAN+3 „jako nieformalną część EAEC, uznając tego typu nie w pełni sformalizowaną strukturę za korzystną i pożądaną z punktu widzenia mniejszych krajów regionu” [Oorjitham 2000].

Anonimowi dyplomaci jednego z trzech krajów wysoko rozwiniętych regionu zwracają uwagę, iż to sami inicjatorzy projektu utworzenia EAEC – Malezyjczycy muszą zastanowić się nad kształtem ugrupowania, a przede wszystkim odpowiedzieć sobie na pytanie, czy formuła ASEAN+3 pozostaje tą optymalną. Oczekiwane są konkrety dotyczące stworzenia pełnej, oficjalnej struktury instytucjonalnej, co pozostaje kwestią przyszłości [<http://www.asiaweek.com/asiaweek/foc>].

Ze swojej strony ASEAN zintensyfikowało zabiegi na rzecz integracji w regionie – służyło temu m.in. powołanie „Inicjatywy na rzecz integracji w ramach ASEAN” (Initiative for ASEAN Integration – IAI), w ramach której realizowane są liczne projekty w obszarze rozwoju zasobów ludzkich, nowoczesnych technologii, infrastruktury służące pogłębianiu i promowaniu regionalnej współpracy gospodarczej [Chairman's... 2005] – zaangażowanie krajów członkowskich, przy wsparciu partnerów zewnętrznych, na rzecz wspólnych celów i priorytetów przynosi wiele pozytywnych rezultatów, budując poczucie wspólnoty i partnerstwa, co podkreślano podczas ostatniego, jedenastego już szczytu ASEAN w grudniu 2005 roku.

To, co pozostaje charakterystyczne dla procesów instytucjonalizacji stosunków międzynarodowych w regionie, to mnogość inicjatyw subregionalnych jednoczą-

² Dokument podpisali przedstawiciele dziesięciu państw ASEAN, podczas gdy w 1990 r. ideę EAEC popierało jedynie sześć krajów z tej grupy.

³ Z. National University of Malaysia.

cych kilka sąsiadujących, względnie podobnych pod względem potencjału i uwarunkowań polityczno-gospodarczych państw. Warto wspomnieć chociażby o powstałej w 2004 r. Wschodnioazjatyckiej Strefie Wzrostu Brunei – Indonezja – Maleszja – Filipiny (Brunei-Indonesia-Malaysia-Philippine East Asia Growth Area – BIMP – EAGA). W trakcie dwóch dotychczasowych szczytów międzyrządowych opracowano tzw. mapę drogową na rzecz rozwoju (BIMP-EAGA Roadmap to Development), wskazującą na instrumenty wdrażania strategii i programów rozwojowych w poszczególnych krajach członkowskich. W tym samym roku spotkania na szczeblu międzyrządowym zainicjowały cztery plasujące się w końcówce gospodarczej mapy regionu kraje – Kambodża, Laos, Myanmar i Wietnam (w ramach grupy Cambodia-Laos-Myanmar-Viet Nam – CLMV). W roku 2005 powstał tzw. trójkąt wzrostu Indonezja – Maleszja – Tajlandia (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle – IMT-GT), a także Trójkąt Wzrostu Indonezja – Maleszja – Singapur (Indonesia-Malaysia-Singapore Growth Triangle – IMS-GT). Utworzono również korytarz Wschód – Zachód (West-East Corridor – WEC), obejmujący basen Mekongu i tereny Wietnamu, Laosu, Kambodży i północnowschodniej Tajlandii⁴. Wyróżnione wyżej tzw. strefy wzrostu postrzegane są jako azjatyckie odpowiedniki euroregionów [Azja Wschodnia... 2004, s. 389].

Warto przy tym wspomnieć, iż powstawanie tego typu grup i sojuszy lokalnych postrzegane jest przez ASEAN jako przejaw przyspieszenia procesów integracji oraz porządkowania stosunków międzynarodowych w regionie – cieszy to szczególnie w przypadku tak niestabilnych krajów, jak Myanmar czy Kambodża. W tabeli 1 zaprezentowano pełny przegląd umów handlowych zawartych oraz wciąż negocjowanych przez kraje Azji Wschodniej.

Tabela 1. Proponowane oraz aktualne regionalne umowy handlowe z udziałem krajów Azji Wschodniej

Wyszczególnienie	Typ umowy	Status	Rok
1	2	3	4
Regionalne umowy bilateralne			
Singapur-Australia	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur-Kanada	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur-Chile	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur-Japonia	partnerstwo gospodarcze	podpisana	2002
Singapur-Meksyk	strefa wolnego handlu	negocjowana	1999
Singapur-Nowa Zelandia	blizsze partnerstwo gospodarcze	wdrażana	2001
Singapur-Korea	strefa wolnego handlu	proponowana	
Singapur-Chile	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Singapur-Tajwan	strefa wolnego handlu	proponowana/analizowana	2002
Singapur-Stany Zjednoczone	strefa wolnego handlu	negocjowana	2000
Korea-Australia	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana	2000

⁴ W ramach „Planu rozwoju ASEAN basenu Mekongu”.

Tabela 1, cd.

1	2	3	4
Korea-Chiny	strefa wolnego handlu	proponowana/analizowana	
Korea-Chile	strefa wolnego handlu	negocjowana	1998
Korea-Japonia	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	1998
Korea-Meksyk	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	2000
Korea–Nowa Zelandia	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	2000
Korea-Tajlandia	strefa wolnego handlu	proponowana/ analizowana	2001
Korea-Stany Zjednoczone	strefa wolnego handlu	negocjowana	2001
Japonia-Kanada	strefa wolnego handlu	proponowana/ analizowana	2002
Japonia-Chile	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	2000
Japonia-Meksyk	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	1998
Japonia-Tajlandia	bliższe partnerstwo gospodarcze	proponowana/ analizowana	2002
Hong Kong–Nowa Zelandia	bliższe partnerstwo gospodarcze	oficjalnie dyskutowana	2001
Tajlandia-Chorwacja	strefa wolnego handlu	proponowana	2001
Tajlandia-Czechy	strefa wolnego handlu	proponowana	2001
Stany Zjednoczone-Filipiny	strefa wolnego handlu	proponowana	2002
Umowy szerszego zasięgu			
AFTA	strefa wolnego handlu	wdrażana	1992
AFTA+CER	bliższe stosunki gospodarcze	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	1999
ASEAN+Chiny	strefa wolnego handlu	oficjalnie analizowana/ negocjowana	2001
ASEAN+Japonia	pełne partnerstwo gospodarcze	oficjalnie dyskutowana	2002
ASEAN+Korea	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana	2002
Singapur+EFTA*	strefa wolnego handlu	podpisana, wdrażana	2002
ASEAN+3	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	2000
Nowe umowy regionalne			
Japonia-Korea	strefa wolnego handlu	oficjalnie dyskutowana/ analizowana	2000
Pacyfik 5	strefa wolnego handlu	proponowana	1998

* Szwajcaria, Islandia, Liechtenstein, Norwegia; Pacyfik 5: Singapur, Australia, Nowa Zelandia, Stany Zjednoczone, Chile.

Źródło: na podstawie: [Krumm, Kharas 2003, s. 83].

3. ASEAN u progu XXI wieku

Historia ostatnich kilku lat wiąże się z coraz głośniejszą krytyką ASEAN – odnotowujące szereg sukcesów na płaszczyźnie szerzenia wolnego, liberalnego handlu i pokojowych relacji krajów regionu, okazuje się ciałem wysoce nieefektywnym w realiach gospodarki światowej XXI wieku. Należy pamiętać, iż w regionie dominują umowy bilateralne bądź też obejmujące określone obszary – wciąż brakuje paktów kompleksowych, tworzących podwaliny pod strefę wolnego handlu na miarę rynku unijnego czy północnoamerykańskiej strefy wolnego handlu (NAFTA).

Pamiętać należy o akcentowanym już wyżej fakcie znaczących dysproporcji i różnicowania systemowego poszczególnych krajów regionu Azji i Pacyfiku na przestrzeni ostatnich dekad XX w., co sprawiało, iż utworzenie strefy AFTA nie odbyło się w efekcie uprzedniego silnego powiązania gospodarczego i inwestycyjnego partnerów, jak to miało miejsce w przypadku procesu integracji krajów europejskich czy północnoamerykańskich [*Procesy integracyjne...* 2001, s. 220-221]. Kolejne paktów zawierane przez mniejszą bądź większą liczbę partnerów w regionie ściśle precyzują grupy towarów i usług, w obrębie których liberalizacja jest uznawana za najbardziej opłacalną i uzasadnioną dla stron. Na przykład Tajlandia, największy w świecie eksporter ryżu, odmówiła zawarcia porozumienia handlowego z Koreą Południową, protestując przeciw żądaniom wyłączenia z wolnego obrotu właśnie tego produktu. Indie natomiast, negocjując pakt handlowy z ASEAN, zażądały wyłączenia z redukcji stawek celnych ponad 1400 towarów. Tym, co paraliżuje stosunki handlowe w ramach regionu, jest przerost biurokracji i przemysł – znikoma efektywność i tempo procesów liberalizacji handlu, zarówno w ramach umów bilateralnych, jak i regionalnych sprawiają, iż konkurencyjność towarów objętych strefą wolnego handlu jest niska. Redukcja stawek celnych, stanowiąc narzędzie do podniesienia opłacalności eksportu, a przy tym do ograniczenia napływu przemycanych towarów z nielegalnych źródeł, nie spełnia swojej funkcji. Powszechnym dziś zjawiskiem jest, iż partnerzy handlowi preferują ponoszenie dodatkowych kosztów w postaci ceł, byle tylko uniknąć skomplikowanych procedur obowiązujących w ramach poszczególnych stref i umów handlowych między krajami regionu. Trudno zatem się dziwić, iż umowy negocjowane w ramach ASEAN od blisko trzech lat poddawane są zmasowanej krytyce. Szereg wymagań biurokratycznych, formalnych sprawia, iż region wciąż nie zdołał wygenerować sprawnie funkcjonującego, wspólnego rynku. Ekonomiści określają wręcz Azję jako „specyficzną mieszaninę, istny miszmasz niespójnych umów i porozumień handlowych”. Stany Zjednoczone, realizujące w Azji blisko 40% swojego handlu, nalegają na zawarcie umowy bilateralnej z Azją Południowo-Wschodnią, deklarując otwartą niechęć do bezpośrednich negocjacji z „zabałaganioną grupą”, jaką w ich mniemaniu stanowi dziś ASEAN. Azjatycki Bank Rozwoju (Asian Development Bank – ADB) wyraża obawy, iż tego typu umowy bilateralne wykluczają z

wymiany handlowej najbardziej niekorzystne kraje regionu, tj. Laos czy Kambodżę. Jeden z ekspertów ekonomicznych ADB, Frank Harrigan, zwraca uwagę na jedną z przyczyn dzisiejszego stanu rzeczy, w tym słabości ASEAN: w krajach europejskich czy Ameryki Północnej przedsiębiorstwa, firmy prywatne biorą czynny udział w tworzeniu umów handlowych, wnosząc doświadczenie, wiedzę rynkową i orientację w bieżących uwarunkowaniach wybranego sektora, tymczasem w przypadku ASEAN dokumenty i założenia formułowane są przez teoretyków ekonomii, kompletnie nie zorientowanych w realiach funkcjonowania biznesu i gospodarki jako całości [Plenty of... 2006]. Bez wątpienia, tego typu aspekty nie tylko tworzą, ale i pogłębiają panujący chaos.

4. Podsumowanie

Należy podkreślić, iż bilans dokonań ASEAN na przestrzeni dziesięcioleci stał się znaczącą motywacją i wzorcem dla kolejnych inicjatyw i form kooperacji w regionie. Bez wątpienia, inicjatywy integracyjne typu ASEAN, wiążące się z tworzeniem coraz ściślej współpracujących zespołów, formacji czy ugrupowań tworzonych przez coraz szerszą liczbę państw regionu Azji i Pacyfiku, działających w ramach mniej lub bardziej oficjalnych statutów i struktur, angażujących przedstawicieli coraz wyższego szczebla władzy, wskazują z jednej strony na powszechnie rozumianą potrzebę integracji w określonych ramach instytucjonalnych, z drugiej zaś – jak silne i trudne do przezwyciężenia są bariery różnicujące poszczególne kraje regionu.

Literatura

- Alhabshi S.O., *EAEC & AFTA: Eventuality out of Necessity, AFTA and Its Struggle*, Institute of Islamic Understanding Malaysia, 24th December 1992.
- Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. *Przemiany polityczne i społeczne*, red. K. Gawlikowski, Instytut Studiów Politycznych PAN, Wyd. TRIO, Warszawa 2004.
- Chairman's Statement of the 11th ASEAN Summit*, Kuala Lumpur, 12th December, 2005.
- Haliżak E., *Stosunki międzynarodowe w regionie Azji i Pacyfiku*, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 1999.
- <http://www.aseansec.org/8558.htm>.
- <http://www.aseansec.org/92.htm>.
- <http://www.asiaweek.com/asiaweek/foc>.
- Krumm K., Kharas H., *East Asia Integrates: A Trade Policy Agenda for Shared Growth*, World Bank, Washington 2003.
- Kulig J., *Rola Japonii w kształtowaniu struktury i dynamiki technologicznej Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej*, [w:] *Gospodarka Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej: konkurent czy partner dla Polski?*, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1997.

- Oorjitham S., *ASEAN+3 = EAEC: Building ties across the region*, „Asiaweek” 2000 15th March.
Plenty of noodles, not enough rice, „The Economist”, 3rd June, 2006.
- Procesy integracyjne we współczesnej gospodarce światowej*, red. E. Oziewicz, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Severino R.C., *ASEAN on the Road to Recovery, Seminar on The Economic Crisis: Roads to Recovery*, Asian Institute of Development Communication and The Konrad Adenauer Foundation, Kuala Lumpur, 8th March, 1999.
- The Singapore Declaration*, issued at the end of the Fourth ASEAN Summit, Singapore, January 1992.

THE ROLE OF ASEAN IN ASIA-PACIFIC INTEGRATION PROCESSES

Summary

The Association of Southeast Asian Nations ASEAN has developed, over nearly four decades of existence, highly effective and commonly recognized platform of geopolitical and economic co-operation. A tremendous economic growth, social progress, and cultural development noted among members of the ASEAN confirm the effectiveness of political and socio-economic partnership which become an essential counterbalance to increasing hegemony of China and India in region as well as in global economy.